

Kristina Iotsaite: "Muusika õppimisel tuleks eesmärkide ja tulemuste kõrval pöörata rohkem tähelepanu ka õppimise protsessile endale."

Integraalne mõtlemine muusikakasvatuses

Kristina Iotsaite

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia koolimuusika instituudi muusikapedagoogika doktorant

Arvo Pärt annab meile nii sõnades kui ka oma teostes mõista, et "kõik on üks". Kas seda tõdemust ei tuleks senisest rohkem arvestada ka muusikakasvatuses?

Tänapäeval räägitakse koolis, ülikoolis ja ühiskonnas haridusest eelkõige kui õpetusest. Tunduvalt harvemini on kõne all kasvatus. Ka muusikapedagoogika ringkondades on kahjuks sageli jutuks just muusikaõpetus (näiteks seoses riikliku õppekavaga), aga mitte muusikakasvatus. Tegelikult on just kasvatus igasuguse õpetuse baas, mitte vastupidi. Tervikliku ehk integraalse inimese kujunemine sõltub eelkõige kasvatusest.

Maailma integraalse mõistmise üks levinumaid süsteeme kuulub praegu ameerika filosoofile Ken Wilberile. Kuid integraalsuse poole on püüdnud ka varem, näiteks 1920. aastatel arendas sellesuunalist filosoofiat Jan Smuts, tollal holismi nimetuse all. Tänapäeval liiguvad samas suunas süsteemiteooriad, kompleksusteooriad jt. Ken Wilber on teadlaste ja filosoofide töid sünteesides

loonud oma tervikliku süsteemi, mille kohta saab raamatuid lugeda juba ka eesti keeles. Järgnevalt mõned Wilberi süsteemi põhiteesid ning seejärel vaatlen, kuidas need või nendest tulenev minu interpretatsiooni kohaselt haakub ning osutub oluliseks muusikakasvatuses. Sellega ühenduses peaks tulema ka ilmsiks, mis vajab muutmist meie lähenemises muusikakasvatusele.

Ken Wilber

Wilberi (3) integraalse maailmakäsituse alus on baasühikuna hoolon (*holos* tähendab kreeka keeles *jagamatu*). Hooloniks nimetab Wilber mis tahes elementi mingites struktuurides, mis, olles osa teatud tervikust, on ka ise tervik.

Sellise integraalse käsituse lihtsaim iseenesestmõistetav põhisõnum on, et maailm on tervik ja maailma iga koostisosa on tervik. Seega võiks öelda:

maailm on tervikutest koosnev tervik. Inimesele on oluline seda teadvustada ning, olles seda teadvustanud, kanda endas ja projitseerida antud süsteem ka ümbritsevasse ellu.

Järgnevalt minu enda võimalikud projitseeringud neist põhiteesidest muusikakasvatustlikku tegelikkusesse.

Esiteks nimetan sisemise ja välise motiveerituse vahekorra probleemi. On põhjust väita, et tänapäeva kooliõpilastel domineerivad välised motiivid sisemiste üle. Õpitakse tihti selleks, et saada häid hindeid, et olla n-ö edukas, teha edaspidi karjääri. Kahjuks ei pea ka muusikaõpetaja mõnigi kord silmas õpilast kui tervikut terviklikus maailmas, vaid püüab lihtsalt tunnid etteantud plaani järgi ära anda, et kõik oleks justkui sooritatud, õppekava täidetud. Küsimust, mis lapsed kui tervikisiksused sellest kõigest saavad, kuidas mõjub

see nende arengule, ei peeta oluliseks. Selline õpetaja võib formaalselt võttes ennast kui eeskujulikke ametnikku isegi kiita. Võib küsida, kui palju üldse tänapäeva haridusasutustes aktsepteeritakse laste soove ja reaalseid vajadusi ning kuivõrd arvestab sellega tänapäeva hariduspoliitika.

Välise väärtuste ülekaal sisemiste üle pole ainult kooli muusikakasvatuse probleem, vaid peegeldub muusika maailmas laiemalt. Näiteks popmuusika valdkonnas (nt eurolauluvõistlustel), kus esmatähtsaks peetakse tihti peale esineja välimust, käitumismaneere, üldist šõud, mitte aga esteetilise nautingu pakkumist kuulajatele ja esitatava muusika siirust, hingestatust. Välise domineerimist sisemise üle võib vahel tajuda ka klassikalise muusika vallas. Tuleb ette, et liigselt seatakse esiplaanile ülikirjete tempode saavutamise esituse tehnilises plaanis, kuid vähem tehakse probleemi sellest, kas esitatavas muusikas on üldse mingi sõnum.

Teisena tooksin esile eesmärgi ja protsessi suhte probleemi. Eesmärk käivitab loomingu protsessi. Paraku on kitsalt eesmärgile ja tulemusele pühendumisel ka puudusi. Näiteks võiks tuua siin kas või uue laulu õpetamise muusikatunnis. Kui õpetaja keskendub tulemusele ehk sellele, et laul oleks tunni lõpuks lastel kindlasti selge, tegutseb ta eelkõige selle tulemuse saavutamise nimel ning huvitub vähem sellest, kas see laul lastele üldse huvi pakub. Protsess võib sel juhul muutuda formaalseks ning lastele igavaks. Kui aga õpetaja eesmärk on eelkõige laste muusikioskuste arendamine, võib kujuneda laulu õppimise protsess nii lastele kui ka õpetajale põnevaks ja rikastavaks. See on oleneb kõik sellest, missugust isiksuslikku tähendust ning mõtet kannab mingi tegevus nii õpetaja kui ka õpilase jaoks.

Keskendumine protsessile aitab luua ruumi siirale ja vahetule inimlikule suhtlemisele õpetaja ja õpilaste vahel. Leiab aset vastastikune kultuuriline rikastamine.

Protsessiga on tihedas seoses ka kolmas integraalsuse seisukohalt oluline muusikakasvatuse aspekt: rütmilisus kui korrastamatusest korrastatuseni viiv mehhanism inimtegevuses. Rütmilisus

Kasvatus on tervikutest koosnev tervik. Muusika on tervikutest koosnev tervik. Integraalne mõtlemine loob inimese ellu kuuluvatest polaarsetest eluvaldkondadest terviku.

aitab hoida ning luua tasakaalu sisemise ja välise motiveerituse, eesmärgile või protsessile keskendumise vahel. Piiliku näite võiks siin tuua *djembe*-trummi kursustelt. Koos musitseerides õpivad inimesed iseend tundma, aga ka arvestama teistega ning kogevad rütmilisuses ja korduvuses peituvat stabiilsust sisendavat jõudu. Kõik see muudab neid ühtaegu maailmale avatumaks. Rütmilisus ja korduvus kuuluvad maailma "suurte" seaduste hulka ning mõjuvad rahustavalt, turvatunnet tekitavalt. Kaasa hakkab mängima ka *djembe*-muusika enda rütmilisus.

Igapäevane koolitund on samuti vaaeldav tervikliku protsessina, mis samas on muusikakasvatuse kui terviku osa. Teatud rütmilisus tegevustes koolitunni piires aitab suurendada inimeste integraalsust ehk terviklikkust.

Kasvatus on tervikutest koosnev tervik. Muusika on tervikutest koosnev tervik. Integraalne mõtlemine seob ja loob

terviku inimese ellu kuuluvatest polaarsetest eluvaldkondadest. Muusikas on jõutud põhimõtteliselt sama tööni. Näiteks Arvo Pärt annab meile nii sõnades kui ka oma teostes mõista, et "kõik on üks" (2).

Kirjandus

1. Liimets, A. Postmodernismi retseptioonist kasvatusteaduses ehk kas kasvatus olemisel ka eesti keeles laseb kõnelda. Rmt: *Quo vadis, kasvatusteadus?* Toim A. Liimets. Tallinn, TPÜ, 1999. 98–119.
2. Restagno, E. (Koost). Arvo Pärt peeglis. Tallinn, Eesti Entsüklopeedia-kirjastus, 2005.
3. Wilber, K. Kõiksuse teooria. Tallinn, Huma, 2003.